

OPONENTSKÝ POSUDOK K INAUGURAČNÉMU KONANIU

Uchádzač: doc. PhDr. Gabriela Mikulášková, PhD., univer. prof.
Pracovisko uchádzača: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta
Inštitút psychológie
Odbor HIK: všeobecná a experimentálna psychológia
Oponent: Prof. PhDr. Jozef Džuka, CSc.
Pracovisko oponenta: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, Inštitút
psychológie

Oponentský posudok som vypracoval na základe vymenúvacieho dekrétu za oponenta podpísaného predsedníčkou Vedeckej rady Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove a dekanom fakulty, prof. PhDr. Beátou Balogovou, PhD., MBA, zo dňa 7. 3. 2025 a na základe predloženého spisu uchádzačky, ktorý obsahuje všetky potrebné podklady v zmysle príslušnej legislatívy.

Oponentský posudok v súlade s pokynmi pre oponenta obsahuje hodnotenie týchto 5 aspektov: Kvalifikačné predpoklady, Pedagogická činnosť, Vedecko-výskumná a expertízna činnosť, Celkové hodnotenie a Záver.

Kvalifikačné predpoklady

Kvalifikačné kritériá Prešovskej univerzity v Prešove (platné od 25.06.2024) na vyhodnotenie splnenia podmienok získania vedecko-pedagogického titulu profesor uvedenú v Čl. 2 obsahujú 5 konkrétnych podmienok platných pre všetky odbory PU v Prešove:

po prvé, uchádzač je nositeľom titulu docent získaného na základe úspešného absolvovania habilitačného konania: habilitačné konanie uchádzačky sa konalo v roku 2014.

po druhé, vedecky a pedagogicky pôsobí v danom študijnom odbore na vysokej škole počas doby najmenej 3 rokov od získania titulu docent v predmetoch odboru, v ktorom sa mu má udeliť titul profesor, v odbore, kde viedol prednášky, semináre a cvičenia a viedol doktorandov: pôsobí 11 rokov a viedla profilové predmety na všetkých troch stupňoch odboru psychológia

Po tretie, publikovanie najmenej 1 vysokoškolskej učebnice alebo dvoch skript, resp. učebných textov: publikovala 2 vysokoškolské učebnice a 2 vysokoškolské učebné texty.

Po štvrté, úspešné vyškolenie najmenej 2 doktorandov a školenie aspoň 1 doktoranda v danom alebo príbuznom študijnom odbore: vyškolila 3 a vedie 3 doktorandov.

A po piate, preukáže, že je v danom študijnom odbore uznávanou vedeckou alebo umeleckou osobnosťou a jeho/jej vedecké práce alebo umelecké diela dosiahli široké medzinárodné uznanie. Tieto skutočnosti uchádzačka preukáže tým, že plní minimálne konkrétne kritériá v príslušnom študijnom odbore, v ktorom sa uchádza o udelenie titulu profesor.

Všetkých päť podmienok inauguračného konania spĺňa, čo bude ďalej doložené plnením konkrétnych požiadaviek na splnenie kvalifikačných kritérií v odbore habilitačného a inauguračného konania Všeobecná a experimentálna psychológia, ktorý je priradený k študijnému odboru Psychológia.

Zároveň, v tejto časti posudku konštatujem, že uchádzačka preukázala medzinárodné uznanie podporným písomným vyjadrením 3 profesorov z troch štátov:

prof. Sandra Chistolini (Università di Roma Tre, Italy) a prof. Mary Koutselini (University of Cyprus), prof. Bożena Muchacka (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Poland).

Pedagogická činnosť

Na Katedre, v súčasnosti Inštitúte psychológie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, pôsobí od roku 1999, celkom 26 rokov, 11 rokov od získania titulu docentka. Za uvedené obdobie vyučovala predmety v študijných programoch odboru psychológia na všetkých troch stupňoch. Celkom 13 predmetov, ktoré možno obsahovo zadeliť do 4 oblastí: Vývinová psychológia, Psychodiagnostika, Psychoterapia a Kvalitatívna metodológia. Podrobný výpočet nižšie.

Na 1. stupni: Základy krízovej intervencie (prednášky a semináre), Teória a prax sociálno-psychologického výcviku (semináre), Základy psychologickéj diagnostiky (semináre), Základy vývinovej psychológie (prednášky a semináre).

Na 2. stupni: Poruchy detského vývinu (prednášky a semináre), Relaxačno-imaginatívne metódy v psychológii (prednášky a semináre), Kvalitatívna metodológia: prednášky a semináre, Psychoterapeutické systémy (prednášky a semináre), Základy systemickej psychoterapie, (prednášky a semináre), Psychodiagnostika detí a mládeže (prednášky a semináre), Súčasné smery v psychológii (prednášky a semináre), Klinická psychológia detí (prednášky a semináre).

Na 3. stupni: Súčasné smery v psychológii - aktuálne paradigmy (prednášky a semináre).

Viedla 3 dizertačné práce, 63 diplomových a 40 bakalárskych prác, je zodpovednou za uskutočňovanie študijných programov v odbore psychológia na všetkých troch stupňoch na FF PU v Prešove, je zodpovednou za uskutočňovanie habilitačného a inauguračného konania v odbore Všeobecná a experimentálna psychológia na FF PU a je členkou programových a odborových komisií PU v Prešove.

Konštatujem, že kritériá v oblasti pedagogickej činnosti splňa, resp. prekračuje.

Vedecko-výskumná a expertízna činnosť

Skôr, než sa vyjadrím k prácam inaugurantky, chcem uviesť poznámku k dominujúcemu kvantitatívnemu prístupu v psychologickéj vede a citovať názor vplyvného vedca a odborníka na analýzu výskumných dát, prof. Hayesa (Department of Psychology, The Ohio State University, USA). Citujem:

„Zdôrazňujem obmedzenú úlohu, ktorú môže štatistická analýza dať zohrávať pri odpovedaní na otázky príčiny a následku. Stanovenie mediácie alebo toho, že efekt je podmienený (t. j. moderovaný), je oveľa viac než kliknúť na „OK“ v dialógovom okne v štatistickom softvéri a pozrieť sa na výsledný výstup. Štatistika môže byť súčasťou argumentu, ale nie je argumentom. Breno argumentácie je na výskumníkovi, aby povedal presvedčivý príbeh osvetlený poznatkami, ktoré poskytuje štatistická analýza, mali by ste si byť vedomí obmedzení svojich dát, alternatívnych interpretácií, ktoré existujú pre vaše zistenia, a toho, ako by potenciálny kritik mohol vnímať jazyk, ktorý používate na ich opis.

A najdôležitejšie zo všetkého je, že váš kauzálny príbeh je odôvodnený existujúcou teóriou, súčasnou literatúrou a logickým uvažovaním, najmä ak metódy zberu dát zanechávajú veľa nejasností o kauzalite, smere kauzálneho toku (ako je to zvyčajné v prípade týchto metód).

Tejto kľúčovej časti procesu rozprávania vedeckých príbehov sa nie vždy venuje pozornosť, ktorú by si zaslúžila. Závery sú produktom našej mysle a nie našej matematiky, a to, ako používate svoju myseľ, aby ste pochopili svoje zistenia, je dôležitejšie ako matematické nástroje, ktoré ste použili na podporu tvrdení, ktoré urobíte.“ (HAYES, ROCKWOOD, 2017).

Kvalifikačné predpoklady inaugurantky, ktoré budú ďalej dokumentované, neboli primárne orientované na výstupy, ktoré produkujú štatistické analýzy, alebo príbehy bez teórie a logického uvažovania. Naopak, jej doterajšie vedecké dielo je založené v prvom rade na postupoch zmysluplnej analýzy dát a na postupoch kvalitatívneho prístupu k realizácii

výskumu. Tento typ namáhavého výskumu nie je v dominujúcej kvantitatívnej časti psychologickej vedy preferovaný a táto skutočnosť má svoje dopady. Sú to sťažené možnosti publikovania tzv. bonitných typov výstupov a s tým súvisiaci ťažký boj o kvantitu publikácií, kvantitu svetových citačných ohlasov, ktoré sú také obľúbené (ak chcete, bezducho preferované) vo všetkých typoch hodnotenia kvalifikačných predpokladov. Napriek tomu, ďalej uvedená podrobná analýza výstupov inaugurantky dokumentuje, že kritéria Prešovskej univerzity v Prešove napĺňa, resp. prevyšuje.

Vyhodnotenie vedecko-výskumnej a expertíznej činnosti uchádzačky sa opieralo o doložený Zoznam pôvodných publikovaných vedeckých, odborných a umeleckých a prác s uvedením ich ohlasov, Zoznam ďalších pôvodných vedeckých, odborných a umeleckých prác a výkonov, Zoznam ďalších preukázateľných ohlasov na vedeckú (umeleckú) činnosť a o Vedecko-pedagogickú charakteristiku.

Autorstvo vedeckej monografie: Požadované 2/ Plnenie 3 s autorským podielom viac ako 3AH.
Autorstvo vedeckých prác spolu: Požadovaných 40 /Plnenie 44.

Autorstvo vedeckých prác registrovaných v databázach CC, WoS, SCOPUS:

Požadovaných 6 /Plnenie 8.

Ohlasy na vedecké práce spolu: Požadovaných 75/ Plnenie 91.

Ohlasy na vedecké práce indexované vo WoS alebo SCOPUS: Požadovaných 20/ Plnenie 47.

Riešenie úspešne ukončeného národného alebo medzinárodného výskumného projektu:

Požadované 4/ Plnenie 7 národných a 1 medzinárodný výskumný projekt.

Vedúca riešiteľka úspešne ukončeného národného alebo medzinárodného výskumného projektu: Požadované 2/Plnenie uchádzačkou 2.

Aktuálne riešenie výskumného projektu: Požadované 1/Plnenie 2.

Konštatujem, že inaugurantka kritériá vo vedecko-výskumnej oblasti a expertíznej činnosti kritériá napĺňa, resp. prekračuje.

Celkové hodnotenie

V celkovom zhodnotení je očakávané, že sa oponent vyjadrí k prínosu uchádzača/čky pre rozvoj daného odboru. Hodnotenie a prínos konkretizujem v dvoch rovinách.

Po prvé, ísť po ceste kvantitatívnej vedy v psychologickom výskume a venovať sa v pedagogickej oblasti kvantitatívnej metodológii zaplnenej neprehľadným množstvom literatúry a dostupných prameňov je niečo, čomu sa venuje väčšina nositeľov vedecko-pedagogických titulov v odbore.

Inaugurantka, odkedy ju ako odbornú asistentku a docentku poznám, svoje úsilie mimo tejto „povinnnej jazdy“ orientovala do inej, menej prístupnej oblasti - výskumne poznávať a chápať konkrétne osoby, nie „spriemerované“ a neexistujúce individuum kvantitatívnej vedy. S nárokmi kvantitatívnej vedy sa môže uspokojiť napríklad určitá oblasť ekonomického výskumu, v rámci ktorého môže byť zisťovaná spokojnosť s výškou príjmu určitej skupiny osôb. Citujem prácu ekonómov: „...nie je potrebné byť presný na individuálnej úrovni. Tým sa líši (naše) meranie napríklad od diagnostických meraní duševného zdravia. Dôležité je, že meranie ukazuje správnym smerom, ak sa meria medzi dostatočným počtom ľudí. Stačí, že nechceme, aby to bolo hrubo a systematicky „nesprávne“ (Frijters, Krekel, 2021). Ako citát naznačuje, psychologický výskum je vnímaný prísnejšie. Žiaľ, meranie v zmysle dostatočného počtu osôb, ktoré nie je hrubo a systematicky nesprávne, sa javí byť pre časť výskumu v psychológii uspokojujúce.

A upozornenia v tomto smere (či skôr výkriky do tmy) sú dlhú dobu známe, aj tu môžem uviesť citát: „...kauzálne modely SEM nemajú žiadnu vedeckú hodnotu, pretože predstavujú modely vzťahov medzi premennými a nepredstavujú kauzálne procesy na úrovni jednotlivca. Vecné

procesy prebiehajú u jednotlivcov a nie medzi premennými. Preto je model, ktorý ignoruje individuálny proces generovania údajov, málo vecne použiteľný (Rogosa, 1987, 1995).

Na rozdiel od uvedeného, sa inaugurantka venuje výskumu jednotlivcov, ktorí nepochádzajú zo štatistických výberových vzoriek a neodvodzuje svoje závery na pravdepodobnostných hladinách významnosti, platných pre nekonkrétnu spriemerovanú osobu umiestenú vo vypočítanom štatistickom rozptyle. Zároveň tento prístup k výskumu integrovala do pedagogickej činnosti – do výučby svojich disciplín. Uvedené skutočnosti považujem za prvú dôležitú oblasť jej prínosu.

Druhú oblasť by som chcel uviesť takto: veľa vedcov v oblasti psychológie sa zaoberá výskumom skupín osôb zaťažených patológiou, často takou, ktorá je bližšie k iným odborom, ako k psychológii. Možno to súvisí s anticipovanou atraktivnosťou témy, čo sa samozrejme prejavuje aj vo frekvencii výskumov a publikácií orientovaných týmto smerom. Nemohla sa tomu preto vyhnúť ani inaugurantka, predovšetkým v rámci kooperácie vo viacerých výskumných tímoch. Významná časť jej orientácie však predstavuje výskum zdravých osôb (rodové presvedčenia a rodové identifikácie adolescentných chlapcov a dievčat) alebo ľudí, ktorí sú v aktívnom procese vyrovnávania sa s rôznymi životnými situáciami (napríklad diskurzívna analýza procesov spájaných s individuálnou chudobou). Pre psychológiu je, resp. by malo byť atraktívne zdravie, resp. zdravé fungovanie ľudí. A budem opäť citovať: „Veľkému počtu ľudí sa darí znášať dočasné otrasy v podobe strát alebo traumatických udalostí pozoruhodne dobre, bez zjavného narušenia ich schopnosti fungovať v práci alebo v blízkych vzťahoch a zdá sa, že s očividnou ľahkosťou prechádzajú k novým výzvam. Dôležitosť protektívnych psychologických faktorov v prevencii chorôb je v súčasnosti dobre preukázaná (Taylor, Kemeny, Reed, Bower a Gruenewald, 2000). Vývinoví psychológovia ukázali, že odolnosť/resiliencia je bežná u detí vyrastajúcich v znevýhodnených podmienkach (napr. Masten, 2001). Bohužiaľ, pretože väčšina psychologickéj vedomostnej základne o spôsoboch, ako sa dospelí vyrovnávajú so stratou alebo potenciálnou traumou pochádza od jednotlivcov, ktorí zažili významné psychické problémy alebo vyhľadali liečbu, teoretici pracujúci v tejto oblasti často podcenili a nesprávne pochopili odolnosť/resilienciu, pretože ju považovali buď za patologický stav, alebo za niečo, čo možno vidieť len zriedka a u výnimočne zdravých jedincov. Spochybňujem tento názor preskúmaním dôkazov, že odolnosť tvárou v tvár strate alebo potenciálnej traume predstavuje odlišnú trajektóriu od trajektórie zotavenia, odolnosť je bežnejšia, ako sa často verí, a existuje viacero a niekedy neočakávaných ciest k odolnosti.“ (Bonnanno, 2004).

Uchádzačka svojou metodologickou výbavou, dlhoročnou skúsenosťou s individualizovaným prístupom pri výskume vytvára predpoklady pre pochopenie zdravia a zdravého fungovania detí a dospelých. A platí to v oboch rovinách, vo výskume aj v oblasti pedagogického pôsobenia.

Otázka:

Kvantitatívny prístup v psychologickom (širšie v spoločensko-vednom) výskume, aby dokumentoval svoju exaktnosť, nestrannosť, replikovateľnosť atď., starostlivo vyberá vzorku zo základného súboru potenciálne možných opytovaných, veľkosťou často závislú od požiadaviek štatistických procedúr a vzorka poskytuje odpovede na prísne štandardizované otázky. Čo svojou odpoveďou v dotazníku opytovaný myslel, sa kvantitatívny vedec nepýta. Vyhodnotí dáta, v prípade že sa konkrétna osoba do dát nehodí (napr. tzv. outlier), môže byť z analýzy vynechaná a odpovede na výskumné otázky produkuje výskumník/výskumníčka sám/a. Ich platnosť doloží reliabilitou a validitou merania, v súčasnej dobe opatrnejšie prostredníctvom pravdepodobnostných konfidenčných intervalov, lepšie zozbieraním výsledkov mnohých meraní a ich metaanalýzou. A to všetko je okiadané kadidlom, v ktorom tlejú desiatky, možno stovky článkov, ktoré vytvárajú voňavú dymovú clonu vedeckosti. Mojou otázkou je, ako postupuje kvalitatívny vedec v psychologickom výskume?

Záver

Na základe uvedených skutočností možno konštatovať, že uchádzačka spĺňa všetky kritériá na vymenovanie za profesorku a po úspešnom inauguračnom konaní a splnení všetkých legislatívnych požiadaviek v zmysle vyhlášky MŠVVaŠ SR č. 246/2019 Z. z. **odporúčam** vymenovať uchádzačku **doc. PhDr. Gabrielu Mikuláškovú, PhD., univer. prof.** za profesorku v odbore habilitačného konania a inauguračného konania všeobecná a experimentálna psychológia.

V Prešove, 22.04.2025

Prof. PhDr. Jozef Džuka, CSc.

Meno a priezvisko s titulmi a podpis